

n-au existat locuințe pe piloni! — este o confirmare în plus că asemenea modele nu redau exact locuințele, ci erau destinate să dea o imagine a interiorului lor, căci și acest model și cele de la Popudnia au în interior un mic cuptor.

În încheiere se vorbește despre legăturile culturale directe ale populației de la Ovcărovo, reprezentate prin importuri, cu cultura Sava, cu Valea Mariței și cu cultura Cucuteni (transcrisă în limba franceză... Koukoudeni!), afirmații documentate numai în textul bulgar, din care înțelegem că se vorbește despre legăturile dintre aria culturii Kodjadermen-Gumelnița-Karanovo VI și aceea a culturii Cucuteni-Tripolie din Moldova și dintre cultura Polianica și fazele Boian-Vidra și Boian-Spanțov din Muntenia.

În apropierea așezării s-au descoperit resturile foarte răvășite a două necropole de înhumate de tip Hocker, cu corpurile pe stînga și cu capul spre est, avînd un inventar modest de ceramică slab arsă.

Cu toate celelalte obiecții făcute în rîndurile de mai sus, trebuie subliniat favorabil

faptul că, la scurt timp după încheierea săpăturilor de la Ovcărovo, Henrietta Todorova a publicat o dare de seamă relativ amplă (textul bulgar avînd peste 30 de pagini) asupra săpăturilor din această așezare și asupra rezultatelor obținute, foarte bogat ilustrată. Avînd în vedere că e vorba de o săpătură exhaustivă, ar fi fost totuși de dorit ca rezumatul în limbi străine să fie mai detaliat. În ceea ce privește ilustrația, menționăm că planșele în culori sînt admirabil reproduse, iar figurile alb-negru mulțumitoare. Este regretabil totuși că ilustrarea materialelor nu s-a făcut în succesiunea firească a nivelurilor stratigrafiei și de aceea o imagine mai precisă a materialelor fiecărui nivel se obține cu oarecare greutate*.

Vladimir Dumitrescu

* Regretăm că în recenzia noastră din SCIVA, 30, 1979, 4, p. 637, s-au strecurat trei greșeli: în col. 1, r. 4, este scris 1978 în loc de 1972; în col. 1, r. 16, Cerniș în loc de Cernth și în col. 2, r. 11, nu sînt în loc de stnt.

Quaderni di Storia, 1 (gennaio — giugno 1975). Bari, Edizioni Dedalo, 162 p. în 16°, poligrafiate.

Recenzentul se scuză pentru zăbava cu care semnaleză apariția acestor „Caiete de Istorie” (despre a căror publicare în continuare mărturisește a nu avea știință), editate de Luciano Canfora cu un grup de colaboratori recrutați din Italia, Franța și Germania. Ceea ce deosebește noua publicație de alte periodice închinată studiului antichității e, înainte de toate, intenția de a oferi cititorului o istorie totală. În spiritul definiției lui Voltaire din *Enciclopedia* („*Si vous n'avez pas autre chose à nous dire, sinon qu'un Barbare a succédé à un autre Barbare sur les bords de l'Oxus et de l'Azare, en quoi êtes-vous utile au public?*”), în al doilea rînd, o adeviere cel puțin principială la metoda materialismului istoric, pe care unii dintre colaboratorii *Caietelor* se străduiesc s-o aplice în chip deliberat și de care alții sînt cel puțin influențați.

În sumarul primului număr, deopotrivă variat și interesant, sînt de relevat, pe lingă nota directorului revistei Luciano Canfora, *Marx e Engels sulle classi romane*, și studiul lui Paul Pédech, *Le paysage chez les historiens d'Alexandre*, alte contribuții nu mai puțin originale, precum: Innocenzo Cervelli, *Droy-sen dopo il 1848 e il concerto di Cesarismo*; Jacques Dumont, *Les dauphins d'Apollon*; Oddone Longo, *La polis, le mura, le navi* (Tucidide, VII, 77, 7); Bertrand Hemmerdinger, *L'esclavagisme antique vu par le thermidorien Volney*; Domenica Paola Orsi, *L'anno stagionale: Tucidide e Senofonte*.

Studiul lui Cervelli, cel mai lung și mai amănunțit din toate, depășește sensibil sfera de preocupări a revistei noastre. Acel al lui Dumont strînge laolaltă informații utile cu privire la locul delfinului în mitologia greacă și la legăturile lui cu Apollon, în unele cetăți (începînd cu Miletul) adorat ca *Delphinios*. Contribuția lui Oddone Longo, elenistul de la Padova, e o pătrunzătoare exegeză a unei fraze din Tucidide, VII, 77, 7, pusă în gura lui Nicias după eșecul expediției siracuzane. Descrierea situației care a prilejuit-o se împletește cu analiza conceptuală a celor trei factori care, în judecata istoricului, reprezintă chează de dănuire a Ateiei: corpul civic (armata), incinta zidurilor lungi și flota. Nota semnată B. Hemmerdinger e o simplă reproducere a paginii din Volney, într-un curs la École Normale Supérieure, în care cunoscutul orientalist sublinia viguros caracterul sclavagist al civilizațiilor greacă și romană, raportîndu-se în treacăt la fragmentul din Ctesicles pe temeiul căruia s-a pretins multă vreme că în zilele lui Demetrios din Faleron atenienii stăpîneau 400 000 de sclavi. „Cet admirabile réalisme historique nous change agréablement de l'hypercritique du XX-e siècle”, notează B.H., care respinge astfel de plano încercările din zilele noastre de a reduce la proporții acceptabile cifrele ocazional oferite de texte cu privire la numărul sclavilor în Atena, la sfîrșitul secolului al IV-lea. O asemenea atitudine se dis-

pensează de comentariu, chiar dacă, în oarecare măsură, e împărtășită, cu argumente mai serioase și cu o cunoaștere nelindoioasă a literaturii moderne asupra problemei, de Luciano Canfora, în considerațiile intitulate *Marx e Engels sulle classe romane*. În treacăz notez că despre vederile lui Volney cu privire la civilizațiile antice în general (ca și ale altor gânditori și istorici francezi de la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea) sînt de citit acum pagini documentate și pătrunzătoare în *La formation de l'Athènes bourgeoise. Essai d'historiographie 1750—1850*, de Nicole Loraux și P.

Vidal Naquet, în *Classical Influences on Western Thought* (ed. R. R. Bolgar), Cambridge, 1978, p. 169—222.

O ultimă mențiune pentru articolul *L'anno stagionale: Tucidide e Senofonte*, în care ajutoarea, Domenica Paola Orsi, extinzînd la Xenofon cercetarea sistemului cronologic „sezonler” inventat de Tucidide, relevă pasagiile semnificative din acest punct de vedere, subliniind cu același prilej lipsa de rigoare a autorului *Elenicelor*, care pe alocuri recurge și la alte sisteme de datare, mai puțin originale.

D. M. Pipidi

PHILIP DIXON, *Barbarian Europe*, Elsevier, Phaidon Press Ltd., Oxford, 1976, 151 p. (The Making of the Past)

Poate aș fi trecut cu vederea această carte de popularizare a istoriei antice tirzii și implicit a arheologiei, cu o prezentare grafică extrem de frumoasă, dacă în chiar cuprinsul primei pagini cu imaginea unei metope de la Adamclisi, nu s-ar fi strecurat o eroare regretabilă. Monumentul de la Adamclisi și imaginea luptătorului roman și dac nu se află pe teritoriul Bulgariei, așa cum afirmă autorul imediat înaintea prefeței cunoscutei colecții, care asigură pe cititor de supervizarea textului de către cei mai buni specialiști în problemă.

„Europa barbară” a lui Philip Dixon, tînar arheolog britanic este o trecere în revistă a evenimentelor politico-militare ale epocii migrațiilor, alături de o pledoarie pentru cunoașterea, înțelegerea și apărarea monumentului arheologic. În acest scop autorul reunește textul scris cu imaginea, într-o suită de reconstituiri ale habitatului antic, ale pieselor descoperite în cursul săpăturilor etc. Evident paginile cele mai interesante sînt acelea dedicate occidentului, cu a cărui istorie arheologul este mult mai bine familiarizat decît cu a restului Europei. Prezentarea se relevă pe parcursul a mai multe capitole: „Romani și barbari”, „Descoperirea barbarilor”, „Anglii, saxonii și pictii”, „Regatele succesoare”, „Imperiul franc”. Între ele existînd prezentări „vizuale” ale istoriei și arheologiei de epocă. Lucrarea se încheie cu o bibliografie extrem de sumară și cu un glosar explicativ al principalelor denumiri utilizate în text.

Lucrarea, care se adresează unui cerc larg de cititori, nu ridică probleme deosebite, cu excepția necesității prezentării mai atente a unor evenimente socotite demne de a fi înregistrate. Între acestea sînt inadvertențe,

ca în cazul părăsirii Daciei de către romani, la anul 260 la pagina 10, și la 270, două file mai departe, inexactități de genul suprapunerii teritoriului provinciei Dacia cu România actuală sau afirmații prea generale (vizigoții care au ocupat tot teritoriul Daciei, o luptă cîndva după 454, împotriva hunilor, desfășurată în spațiul istoric românesc etc.).

Observații, nu dintre cele minore, ridică și hărțile, destul de numeroase ale volumului și care nu înregistrează, în ceea ce privește istoria românească, situații exacte. Harta care marchează situația politică a Europei la 476 notează, inexact, un spațiu românesc exclusiv sub slavi (p. 21). În același stil exclusivist, în 562, autorul umple spațiul numai cu avari, cu excepția bazinului Mureșului și parțial Banatului, unde apar gepizii (p. 73). În sfârșit, o a treia hartă dedicată situației europene în jurul mijlocului veacului al XI-lea prezintă o situație ireală, în care regatul Ungariei apare delimitat spre răsărit și sud de Prut și Dunăre (?!). Harta are dealtfel alăturată și o explicație la fel de inexactă, potrivit căreia situația teritorială a statelor medievale ar fi rămas cu mici schimbări, identică pe parcursul evului mediu (p. 135).

Înregistrînd toate aceste observații, specialistul nu poate face abstracție de întrebuințarea asupra felului în care este preluată informația istorică și verificată de autorul lucrării. Cu atît mai mult cu cît este o carte de largă informare, apărarea necesitatea unei rigori științifice perfecte a prezentării conținutului, „Europa barbară” fiind din acest punct o lucrare deficitară.

Victor Eskenasy